

LANTSTRIDSKRAFTERNAS UPPGIFTER I ETT NORDISKT FÖRSVAR

Av major PER KELLIN, Stockholm

NÄR man ger sig in på diskussionen om förutsättningarna för ett nordiskt försvar måste det givetvis ske mot den bestämda bakgrunden av att alla de politiska förutsättningarna härför också äro för handen. Här som annorstädes ha de senaste två årtiondenas händelser med all önskvärd tydlighet pekat på att halvmesyurer och icke fullt uttagna steg varit blottor, som blivit den yttersta orsaken till sprickor, vilka mer eller mindre snabbt kommit de på osäker grund vilande byggnaderna att vackla och till slut störta samman. Man kan naturligtvis vända på grundbetingelserna och säga att endast om de militära villkoren för ett gemensamt försvar förefinnas är det möjligt att sträcka ut diskussionen till de politiska förutsättningarna och villkoren. Denna väg leder dock in i cirkel och för endast kring de kärnproblem vilka man först som sist måste lösa om man skall kunna diskutera ett gemensamt nordiskt försvar.

Det må också från början framhållas att en nordisk försvarsbyggnad till endast en del kan vila på de hörnpelare, som redan nu förefinnas eller för vilka de mest uppenbara möjligheterna ligga inom räckhåll. Det kommer att krävas ett *genomgripande nydaningsarbete* förenat med ofta kanske *icke oväsentliga kostnader*. Vill man, som i detta fall åstadkomma något nytt och något *hållbarare* får man icke rädas för dessa besvärligheter. Man kan icke utan vidare räkna med att här, som i det rent nationella försvaret kunna lappa på i det oändliga. *Målen äro andra och medlen måste rättas efter denna förändring.*

Ett gemensamt försvar.

Det synes otillräckligt att bygga upp ett nordiskt försvar på samordnandets princip. De nationella försvarsorganisationerna ha, som ovan antytts, utformats efter nationellt uppgjorda program och vad Danmark beträffar knappast ens tagit sikte på att

kunna hävda ett oberoende. De ha utformats under de yttre betingelser som *varit rådande intill det nu pågående kriget*. I Sverige och Finland har organisationen visserligen förbättrats, men detta har skett för att möta de aktuella kraven i *ett militärpolitiskt läge, som icke kan vara rådande i den stund då man vill bygga upp ett nordiskt försvar*. Uppgiften för det nordiska försvaret blir med säkerhet av helt annan omfattning och innebörd. De ligga icke i direkt proportion till gränsernas längd och de växa i samma mån, som man drar in sådana områden där stormakternas och stormaktsalliansers intresselinjer skära varandra. Enbart dessa förhållanden peka med all önskvärd tydlighet på att sammanfogningen mellan de olika bitarna i ett nordiskt försvar måste göras så stark att icke de första törnarna komma det hela att brista. Rent ut sagt bör försvarsordningen vara så uppbyggd att det *icke ges tillfälle eller möjlighet till återvändo*. Envar angripare bör ha fullt klart för sig att han icke under några omständigheter har utsikt att få möta endast en del av det nordiska försvaret. Varje angrepp eller hot om sådant kommer under alla förhållanden att utlösa *samtliga nordiska staters motståndskraft*. Först om detta är fullt uppenbart kan koalitionen verka tillräckligt avskräckande eller avkylande på en tilltänkt angripare.

Det säger ju sig självt att denna stadga icke kan vinnas på annat sätt än genom *ett gemensamt försvar*. Ytterligare skäl finnas för att denna form måste väljas om effekten skall motsvara ansträngningarna. Ett rationellt utnyttjande av produktionen kräver att minsta möjliga antal typer av vapen och övrig utrustning skall behöva framställas inom de nordiska staterna. Det är icke heller tillfyllest med att låta den ena nationen tillverka den eller de vapentyperna, den andra vissa ammunitionssorter, den tredje och fjärde viss annan utrustning. Även om ett eller ett par länders territorium utsätts för det totala luftkriget eller invasion skall tillförseln till fronten kunna säkras. Detta förutsätter att varje land skall äga möjlighet att tillverka alla de slag av utrustning som krävs för det gemensamma försvaret. Först om så är fallet har man fått *tillräckligt djup och tillräcklig seghet* i underhållet, vilket är en av grundbetingelserna för att motståndet skall kunna utövas in i det sista.

Lantstridskrafternas uppgifter.

Lantstridskrafternas uppgifter kunna i största allmänhet sägas bli

att genom sin *styrka och beredskap* göra en tilltänkt angripare betänksam (gemensamt med övriga försvarsgrenar),

att *avvärja anfall över landgräns* (gemensamt med flygstridskrafterna) och *över sjögräns* (gemensamt med de bägge övriga försvarsgrenarna),

att *fördröja en angripares framträngande* över nordiskt territorium så länge att operationen måste beräknas bli för kostsam i förhållande till den beräknade vinsten.

Härtill kommer *organisierandet av motståndet inom områden som invaderats*, en uppgift som kanske främst tillkommer den lantmilitära ledningen i samverkan med de politiska myndigheterna.

Den viktigaste uppgiften torde dock vara att skapa sådan *beredskap* att det nordiska försvaret har möjlighet att möta överfall.

Ledningen.

Ovan har framhållits nödvändigheten av att den gemensamma försvarsorganisationens byggnad rättas efter Nordens militärpolitiska läge så som detta kommer att gestalta sig sedan det nu pågående kriget avslutats eller, kanske försiktigare sagt, efter det läge som råder i den stund då Nordens stater åter ha möjlighet att handla självständigt. Detta läge kan i nuvarande stund icke överblickas eller ens tillnärmelsevis fastslås. Man kan dock i stort räkna med tre huvudfall, i vilka ett nordiskt försvar kan komma att sättas på prov, nämligen angrepp väster, söder eller öster ifrån. Häremellan finnas givetvis olika varianter, till vilka hänsyn måste tagas när man går närmare in på planläggningen. Det må också redan nu med skärpa framhållas att *planläggningen måste göras levande*. Förändringar i det militärpolitiska läget måste icke endast observeras, de måste utan omgång medföra erforderliga ändringar i planläggningen — och för detta ändamål krävs en operativ stab som *utan att avvakta tidsödande skriftväxlingar äger att utfärda de nödvändiga direktiven*.

De olika krigsfallens krav.

Varken plats eller tid tillåter att här mera ingående studera styrkefördelning och försvarets förande. Endast de stora huvudragen komma därför att beröras.

Ett *angrepp väster ifrån* kan avse att genom överflygling från norr bringa en västlig angripare i ett gynnsamt flankläge i förhållande till en centraleuropeisk makt eller en makt som behärskar

områdena söder om Östersjön och Danmark fram till Nordsjön. Anfällsområdena antagas i detta fall bli Danmarks västkust och den norska kusten mellan Kristiansand och Bergen, möjligen med diversionsföretag mot Trondheimstrakten, Ålesundsområdet och Narvik.

I ett sådant anfallsläge krävs naturligtvis först och främst ett starkt kustförsvar, som kan förmena angriparen tillträde till de norska fjordarna och större hamnarna samt förmår att hålla Danmarks västkust så länge att motanfallsstyrkor hinna ingripa. Om man utgår ifrån att huvudanfallet sätts in mot Jylland måste man räkna med att mot detta område kommer att framföras en armé om två à tre fördelningar i första linjen. Jyllands västkust har hittills ansetts tämligen »karg» som landstigningsområde främst med hänsyn till att den saknar större hamnar där tung materiel kan urlastas med tillräcklig skyndsamhet. Man måste i fortsättningen räkna med dels att anfallsstyrkorna förfoga över sådan specialbyggd materiel som medger landsättning på mer eller mindre öppen kust inte endast av lättare enheter utan även av tung materiel. Utgår man dessutom ifrån att det sannolika anfallsmålet inte endast är Jylland utan att det innefattar Bälten och Sundet måste man räkna med att lufttrupper redan i samband med landsättningen på Jyllands västkust komma att söka sätta sig i besittning av vissa stödjepunkter på Fyn och Själland. En eller två lufttruppsfördelningar måste nog insättas för dessa uppgifter. Försvaret måste alltså från början tagas upp till ett djup över hela det danska området och räkna med att redan från början möta 4—5 anfallande fördelningar (80,000—100,000 man). Försvaret måste vara berett till ögonblicklig verksamhet, varför man i första hand måste räkna med enbart danska försvarskrafter. Givetvis kunna förvarningar på ett eller annat sätt ha föranlett överförandet till Danmark av andra nordiska stridskrafter men det torde ur försiktighetssynpunkt vara välbetänkt att här icke räkna med annat än danska stridskrafter för det första försvaret. Om man här som i det följande skulle kräva att minst 10 % av befolknings-siffran skulle kunna användas i försvaret skulle detta innebära i runt tal 400,000 man för Danmarks räkning. Av dessa måste man kunna påräkna åtminstone hälften inom lantstridskrafterna. Vad styrkan beträffar skulle det danska området alltså kunna vara skickat att möta ett invasionsförsök. Den bestämda förutsättningen är dock att de danska lantstridskrafterna hunnit mobilisera. Danmark måste alltså i det här tänkta angreppsläget inta

stridsberedskap tidigare än övriga nordiska stater, möjligen med undantag av Norge.

Man måste också räkna med att ett angrepp väster ifrån i avsikt att över danskt territorium ernå ett flankläge i förhållande till en kontinentalmakt, av denna icke kommer att åses med armarna i kors. Det skulle kunna bli en kapplöpning om de danska områdena, vilket ur nordisk synpunkt ställer kravet på de danska stridskrafterna att kunna möta jämväl ett angrepp söder ifrån. Häremot kan anföras att om de danska stridskrafterna äro tillräckligt starka för att möta och avslå anfall från *ett* håll behöver det andra angreppet aldrig utlösas. Landet kan själv skydda sin integritet.

Under förutsättning att Danmark är berett att hålla en avsevärt starkare armé än före 1940 och att utan tvekan ställa denna på krigsfot så snart molnen hopa sig, kan det danska territoriet göras till en så pass kostsam »munsbit» att en angripare väjer för att söka sluka den. Härtill måste givetvis komma att ett angrepp på Danmark obetingat medför krigstillstånd med övriga nordiska stater även om angriparen i sin anfallsproklamation sökt klargöra att anfallet gäller endast danskt territorium.

För försvaret av Norges västkust gäller motsvarande synpunkter om alarmberedskap, som för det danska kustförsvaret. Här blir det dock lättare för t. ex. svenska stridskrafter att hinna ingripa innan något avgörande fallit. Betingelserna för att kasta tillbaka ett angrepp väster ifrån äro alltså gynnsammare för Norges än för Danmarks del. Den danska delen av det nordiska lantförsvaret måste därför ges möjlighet att verka mera omedelbart om man vill undvika att ett anfall från väster snabbt skall hinna slå in en kil i den nordiska fronten.

Ett *angrepp söder ifrån* kan avse att föra en centraleuropeisk kontinentalmakt till ett gynnsamt försvarsläge mot en väster eller öster ifrån angripande eller ock att i motsvarande konfliktläge skapa gynnsamma baser för operationer på flankerna.

En söder ifrån anfallande måste först och främst räkna med att betvinga det nordiska motståndet på dettas hela djup, en uppgift som kräver icke blott insättandet av förhållandevis mycket starka krafter (alltså en försvagning åt annat håll) utan även avsevärd tid (alltså ett avbräck på operationsfriheten). Redan dessa bägge omständigheter peka med all tydlighet på att det gemensamma nordiska försvaret i ett sådant krigsläge har vissa och mycket starka trumfkort på hand.

Situationen för Danmark blir ungefär densamma som vid angrepp väster ifrån. Även nu gäller det att en angripare får fullt klart för sig att ett till danskt område begränsat anfall leder till konflikt med hela det nordiska blocket. Samma risk bör vara fullt klar även för den, som till äventyrs skulle kasta sina blickar på t. ex. Bornholm eller Gotland. Möjligheterna att kunna överraska någon del av nordiskt område måste alltså reduceras genom att danska och svenska lantstridskrafter i tid göras försvarsberedda. De måste vara parata att möta anfall mot kusterna från Stockholms skärgård till Hirtshals (möjligen även på Norges sydväst-kust) och luftlandsättningar upp till i höjd med Vänern. I detta läge ställs alltså tämligen höga krav på möjligheterna att snabbt kunna koncentrera stridskraften till hotade områden. Vidare framstår vikten av att de nordiska lantstridskrafterna förfoga över pansarförband, som kunna upptaga striden med landsatta pansarstyrkor i syfte att begränsa brohuvuden så att dessa bli lättare gripbara för motanfallsgrupperna.

För en angripare skulle det måhända te sig behagligast att försöka gå etappvis till väga t. ex. genom att först söka tränga fram över Danmark innan något anfall riktas mot svenskt område. För att hindra genomförandet av en sådan plan är det nödvändigt att svenska stridskrafter äro beredda att vidtaga motåtgärder i samma stund som danskt område anfalles. Uppgiften kommer främst att åvila sjö- och flygstridskrafterna men även lantstridskrafterna kunna och måste ingripa. Så kan ske genom att svenska förband överförs till Själland. Här kan givetvis invändas att dessa då skulle löpa risken att isoleras tillsammans med de danska styrkorna. En sådan isolering måste undvikas främst genom att Sundet bevaras i nordisk hand så att trafik kan upprätthållas mellan de svenska och danska landen (märk väl *icke* endast över färjställen, vilka nog bliva alltför övervakade från luften). Danmark måste i detta läge bli ett »försvarsbrohuvud» för det övriga Norden.

Vid ett angrepp söder ifrån är huvudfrågan alltså att med tillräcklig styrka kunna försvara de danska områdena för att förhindra att dessa slås ut före ett angrepp mot svenskt område. Man måste ha klar insikt om att försvaret av Jylland icke kommer att begränsas till landfronten mot söder och att så gott som allt danskt land redan från början kommer att ligga inom stridsområdet. Med hänsyn till att hjälp från övriga Nordiska stater knappast kan bjudas annat än över Sverige måste man räkna med att föra ett

fördröjande försvar över Jylland under det att på öarna det avvärijande försvaret måste upptagas från början. Sker icke detta kan angriparen slå en kil mellan sydsverige och Jylland och härigenom isolera Danmark från hjälp av övriga nordiska lantstridskrafter. Samtidigt måste Bornholm, Gotland och sydligaste Sverige vara beredda att på motsvarande sätt avvärja kufförsök. (Öarnas försvarsstridskrafter måste ha anti-kufforganisation, d. v. s. vara lättrorliga och procentuellt starkt pansarbetonade.) Om man alltjämt utgår från de 10 %-en som mått för stridskrafterna kan av de härigenom disponibla 200,000 danska och inemot 500,000 svenska soldaterna disponeras tillhopa närmare $\frac{1}{2}$ miljon för att möta angrepp söder ifrån. Detta betyder för första försvarsvågen i runt tal 10 danska och 15 svenska fördelningar, om man nu använder detta enhetsmått. Bakom nämnda fördelningar skulle då disponeras dels ytterligare svenska krafter att bilda motanfallsgrupper och för bevakningsändamål, dels också delar av de norska och finska stridskrafterna. Om dessa senare uppskattas till $\frac{1}{3}$ av respektive länders styrka, d. v. s. vardera 100,000 man, skulle ytterligare 10 fördelningar kunna avdelas för att möta anfallet söder ifrån. Nordens sammanlagda värn att sätta in på huvudkrigsskådeplatserna skulle på detta sätt uppgå till 35 à 40 fördelningar, vilket representerar en motståndskraft, som icke utan vidare kan negligeras.

Vid ett försök att klarlägga möjligheterna för ett försvar mot anfall från söder ställs man ögonblickligen inför nödvändigheten av att förbindelserna inom och mellan de skandinaviska länderna och Finland medger en snabb koncentrerings av stridskrafterna. Förbindelserna måste skyddas på ett sådant sätt att de icke genom sabotage och koncentrerade anfall från luften ha möjlighet att lamslå eller avsevärt försena koncentreringsen. Härför krävs först och främst tillräckligt med luftvärn och en snabbt verkande reparationsberedskap men även tillgång till ett tillräckligt antal förbindelselinjer över gränserna. Det svåraste problemet torde vara att med nu befintliga möjligheter tillräckligt snabbt kunna föra finska stridskrafter mot sydsverige. Ett annat krav som reser sig är att de insatta förbanden skola kunna försörjas från förråd inom det område där de sätts in. Här framstår särskilt starkt nödvändigheten av lika beväpning och utrustning. Utan att så är förhållandet komma kraven på förbindelsernas tillförlitlighet att ytterligare ökas och den tid, som krävs för fullbordad uppmarsch att bli än mera utdragen.

Återstår så att söka utröna vad ett *angrepp öster ifrån* kan ställa för krav på nordiska lantstridskrafter. Ett sådant anfall kan, liksom ett väster ifrån kommande, avse att genom överfall skaffa fri flank för operation inom centraleuropeiskt område eller ock för att avvärja ett förmodat flankhot mot ett maktblock omfattande central- och östeuropa. Den sannolikaste riktningen för ett sådant överraskande angrepp mot ett förenat Norden torde vara över norra Finland och Skandinavien. Denna anfallsriktning för över de nordsvenska malmfälten mot Narvik och slår samtidigt ut landförbindelsen mellan Finland och de övriga nordiska länderna.

Redan detta förhållande framhäver att det även vid ett anfall öster ifrån krävs att nordiska stridskrafter finnas i så hög beredskap att en strategisk överrumpling kan förhindras. En finsk östgräns av 1939 eller 1940 års sträckning ställer så pass höga krav på finsk beredskap i allmänhet att man knappast kan räkna med att genom enbart finsk försorg kunna avdela en tillräcklig styrka för att möta ett överrumplingsförsök. Även om man genom omfattande befästningar i övriga tänkbara anfallsriktningar skulle kunna spara ut trupp eller nå detta resultat genom att endast föra uppehållande strider på dessa fronter förefaller det icke möjligt att av den finska »10 %-armén» kunna dra ur en tillräckligt stark motståndsgrupp för anfallsriktningen i norr. Förbindelserna från svensk sida äro också alltför otillräckliga för att medge ett så snabbt ingripande som antagligen måste krävas. Härtill kommer att huvuddelen av det understöd som kan lämnas från Norge måste passera över de svenska förbindelserna. Slutligen medför olikheten i finsk och svensk spårvidd på järnvägarna att förstärkningar ytterligare försenas genom omlastningar.

Vad som kan göras för att säkra transporter till finskt område synes vara att säkerställa ett antal förbindelser mellan svenskt och finskt område i första hand över landgränsen. Järnväg(-ar) med svensk spårvidd borde dragas över en bit in på finskt område. Det räcker dock icke med endast dessa förbindelser norr om Bottenviken. »Småbåtsförbindelser» måste upprättas mellan svenska och finska hamnar utefter hela Bottenviken och skyddas genom starkast möjliga lås vid Ålandsförträngningen samt luftvärn i i- och urlastningshamnarna.

Förbindelserna över Bottenviken äro nödvändiga även ur den synpunkten att om en anfallande snabbt skulle nå närheten av den svensk-finska landgränsen måste det finnas möjligheter att samla en motanfallsgrupp i mellersta Finland för att söder ifrån

söka driva tillbaka angriparen och öppna landförbindelserna till Finland.

De försvarskrafter som Finland enligt här förut använda beräkningsgrunder skulle kunna ställa upp för försvar av kust och gränser kan uppskattas till 15 fördelningar (300,000 man). Minst ett par av dessa måste avdelas för skydd av Finska vikens norra kust. För Karelska näset torde krävas 5—7 fördelningar, varför det för de övriga 130—140 milen av östgränsen icke kan avdelas mer än 6—8 fördelningar. Av dessa skall också tagas viss reserv. Med dessa styrkor kan Finland icke beräknas själv täcka fronten längre norr ut än till och med Suomussalmiområdet. Till Kuusamo- och Sallariktningarna måste avdelas lantstridskrafter från de övriga nordiska staterna. Det är ju klart att man kan något minska kustförsvaret och den för Karelska näset avsedda styrkan och härigenom få ett par—tre fördelningar för Kuusamo- och Sallariktningarna. Det måste dock framhållas att denna gruppering mer är att betrakta som ett jämntjockt »gränsskydd» än som ett försvar med möjlighet att skydda de antagligaste infallsriktningarna.

Skapas ett gemensamt nordiskt försvar måste man också förbehålla sig rätten att redan i fred genom förflyttning eller förläggning av stridskrafter till särskilt hotade områden skapa de gynnsammaste försvarsmöjligheterna mot överfall. Om den utrikespolitiska ledning från början klart deklarerat det nordiska blockets absoluta neutralitet i varje konflikt som icke berör det nordiska området, måste Nordens grannar finna sig i att sådana truppförflyttningar äga rum. De måste ses såsom utslag för den absoluta viljan att upprätthålla neutraliteten och undvika »skydd» av utomstående makter. För ovan avsett ändamål krävs ett tillskott till Finlands försvar av två eller tre fördelningar från övriga nordiska länder, närmast Sverige och Norge.

De bägge »hörnen».

De bägge svårast försvarade områdena synas alltså vara Nordens sydvästra och nordöstra hörn. Inom dessa områden måste upprätthållas en starkare beredskap än inom övriga delar av förbundet. Danmark synes självt kunna ombesörja denna beredskap under det att Finland måste stödjäs i detta hänseende. Utan att så sker förefaller det icke möjligt att uppnå tillräcklig styrka för att under alla förhållanden göra en angripare betänksam och det är ju detta som bör vara den innersta meningen med Nordens gemensamma försvar.

Över de bägge »hörnen» har en angripare vissa möjligheter att genom ett överraskande angrepp snabbt nå strategiska fördelar. Det är denna lockelse som måste elimineras genom att man på nordiskt håll är beredd och vågar att i tid vidtaga motåtgärder.

Sammanfattning.

Det säger sig självt att man inom ramen för denna studie icke kan granska alla krav i detalj och icke heller alla möjligheter till lösning av de problem, som ett gemensamt nordiskt försvar kan ställas inför. De beräkningar som gjorts ha endast avsett att belysa *kravens storleksordning* och vad olika anfall mot ett nordiskt förbund kunna ställa för fordringar på lantstridskrafterna. Endast huvudriktningarna ha kunnat antydast.

En av de viktigaste åtgärderna synes vara att genom »utflyttning» mot gränserna av vissa lantstridskrafter skapa en beredskap som i verkligheten har nog kraft att möta överfallsförsök och tvinga en angripare in i en lång och kostsam drabbning om han försöker bryta sig väg över nordiskt område. Detta blir i viss mån ett periferiförsvar som dock bör kunna skötas av de 45—50 fördelningar som de nordiska lantstridskrafterna bära kunna omfatta.

Vägen till målet — ett gemensamt försvar — är förvisso både lång och kostsam. Endast om vilja finns att *bära dessa mödor* och att *målmedvetet taga de konsekvenser* i fråga om ökade kostnader och risker som ett gemensamt nordiskt försvar kan innebära för de enskilda staterna kan man beräkna att av Norden bilda ett block, som får förmåga att hävda sin ställning även under en konflikt av ett världskrigs omfattning.